

GELOVEN VAN HUIS UIT? Een onderzoek naar godsdienstige veranderingen bij studenten van de Vrije Universiteit; door *H. Stoffels* en *G. Dekker*. Kok, Kampen, 1987. 168 blz.

In 1985-1986 werd in opdracht van de Vereniging voor christelijk wetenschappelijk onderwijs en de Unie School en Evangelie een onderzoek verricht naar de godsdienstige veranderingen bij studenten van de VU te Amsterdam. Dit onderzoek, waarvan het onderhavige boek de neerslag vormt, werd uitgevoerd door Stoffels en Dekker, beiden werkzaam in het kader van de sectie godsdienstsociologie van de theologische faculteit aan de VU. De aanleiding tot het onderzoek was de vraag, hoe het komt dat zoveel aan de VU studerende die afkomstig zijn uit een kerkelijk en godsdienstig milieu, na verloop van enkele jaren hun binding met de kerk en/ of godsdienst verbreken. Met het inventariserend onderzoek hoopte men enig inzicht te krijgen in de factoren, welke een rol spelen in processen waardoor jongeren in godsdienstig en kerkelijk opzicht veranderen. Het gaat hier, aldus de onderzoekers, om een eerste globale verkenning, waaruit slechts voorlopige konklusies getrokken kunnen worden; de resultaten van deze sociologische studie zouden doordacht moeten worden op hun theologische, pastorale en pedagogisch-didactische gevolgen.

Het onderzoeksverslag is opgebouwd uit 7 hoofdstukken. In de beide eerste hoofdstukken wordt een inzicht gegeven in het ontkerkelijgings- of sekularisatieproces in het algemeen en in de ontwikkelingen bij jongeren. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 t/m 6 de probleemstelling en de opzet van het onderzoek uiteengezet; het verslag sluit af met een aantal konklusies. Als bijlage is achterin het boek de vragenlijst opgenomen.

De twee eerste hoofdstukken geven een goede beknopte samenvatting van de resultaten van reeds eerder verricht onderzoek en bestaande literatuur. Voor wat betreft de heldere en ontvullende beschrijving van het ontkerkelijgingsproces in het algemeen, passeren drie eerder gedane onderzoeken de revue (Kruijt, 1933; Faber, 1970; Staverman, 1954). Zoekend naar een antwoord op de vraag, waarom mensen op godsdienst en kerk betrokken zijn, wordt - met Luckmann - gekonstateerd, dat de geringere betrokkenheid op de traditionele kerkelijke godsdienstigheid gezien moet worden als "een konsekwentie van de afnemende relevantie van waarden, zoals die in de kerkelijke godsdienstigheid zijn geïnstitutionaliseerd voor de integratie en legitimatie van het dagelijks leven in de moderne samenleving" (Luckmann). In hoofdstuk 2 wordt verder gezocht naar factoren, die mogelijkerwijs van invloed zijn op de godsdienstige ontwikkeling van jongeren. Ook hier worden bestaande onderzoeken in binnen- en buitenland geëvalueerd (Caplovitz, Sherrow, Hunsberger, Hoge e.a. in V.S. en Canada; Feige in Duitsland; Francis en Hyde in Engeland; Rezsöházy in Vlaanderen; Van Doornik, Andree en v.d. Ploeg in eigen land). Op grond van deze onderzoeken komt men tot een aantal factoren die van invloed kunnen zijn op de godsdienstige ontwikkeling van jongeren op het spoor (ouderlijk milieu, kerk van herkomst, vriendenkring, onderwijs, persoonlijkheidskenmerken, media). Een viertal factoren blijkt vooral van betekenis te zijn:

1. de mate van betrokkenheid van de ouders bij kerk en geloof:
2. de mate van theologisch conservatisme van het kerkgenootschap waartoe ouders behoren:
3. de godsdienstige socialisatie (kerkgang, bidden, bijbellezen, praten over kerk en geloof) die ouders hun kinderen geven en
4. de mate van betrokkenheid van de vrienden bij kerk en geloof.

De hoofdstukken 3 t/m 6 doen vervolgens verslag over opzet en uitvoering van het onderzoek, waarbij de onderzoekers melden dat ze op verschillende manieren probeerden een antwoord op de vraagstelling te krijgen: eerst via gesprekken en ontmoetingen met deskundigen en betrokkenen, uitvoerige interviews met studenten, een oproep in het universiteitsblad en - uiteindelijk - met behulp van een schriftelijke vragenlijst onder studenten met een christelijke achtergrond (2436 wervingsbrieven verzonden, 692 aanvragen voor vragenlijsten, 662 ingevulde en retour gezonden lijsten, waarvan slechts 5 onbruikbaar).

Uit het onderzoek blijkt, dat er zich ingrijpende en zeer gevarieerde ontwikkelingen in godsdienstig en kerkelijk opzicht hebben voorgedaan, en dat er onder de onderzochte studenten een grote variatie is in hun huidige godsdienstige en kerkelijke betrokkenheid. De algemene tendens is - en dat zal niemand verbazen, zeggen de onderzoekers - er een in de richting van een daling van de kerkelijk georiënteerde godsdienstigheid. Met name binnen de jongerenwereld blijkt, hoezeer de christelijke godsdienst aan betekenis, reikwijdte en inhoud heeft ingeboet. Verder werd duidelijk, dat het ouderlijk milieu en de peergroup - en in mindere mate de kerk van herkomst - een belangrijke rol spelen in de veranderingen van godsdienstige ontwikkelingen. School en universiteit bleken - een volgens de onderzoekers opmerkelijk resultaat - van weinig betekenis te zijn; hetgeen niet gezegd kan worden van de invloed van de media. Allerlei sociale variabelen, zoals sociaal-ekonomische status en milieu, bleken van weinig belang te zijn.

Tot slot wordt in het onderzoeksverslag nog gewezen op één belangrijk resultaat. Hoewel er sprake is van een daling van kerkelijk georiënteerde godsdienstigheid, wil dat nog niet zeggen dat godsdienst als zodanig aan het verdwijnen is. Ongetwijfeld komt ook dat voor in het individuele leven van mensen, maar bij velen is er vooral sprake van een ándere manier van geloven: bij een groot deel van de studenten werd namelijk wel een sterke interesse in levensbeschouwelijke vragen gekonstateerd.

Een van de eindkonklusies van het onderzoek is, dat de huidige bestaande vormen van kerkelijk georganiseerde godsdienstigheid niet correspondeert met de godsdienstige opvattingen en gevoelens van veel jongeren. Een eindkonklusie die "kerk en godsdienst" op indringende wijze oproept om zich te bezinnen op de vraag of zij toch niet op een andere wijze dan vroeger van betekenis kunnen zijn voor het samen leven van mensen. Een oproep en konklusie die bepaald niet voor de eerste keer klinkt. En wanneer de bezinning op gang komt, is het hopelijk nog niet te laat.

Jan Simons